

кожний студент повинен пройти свого роду школу підготовки до самостійної роботи. Важливо також конкретна участь кожного студента в житті й справах груп, факультету, щоб по можливості яскравіше вони виступали в ролі організаторів малих і більших справ колективу факультету.

Висновки... Проблема формування професійних якостей майбутнього вчителя, здатного вільно й активно мислити, моделювати виховно-освітній процес, самостійно генерувати й втілювати нові ідеї й технології навчання й виховання є актуальною в сучасних соціально-економічних умовах. По-перше, професійно компетентний учитель впливає на формування творчих здатностей учнів в процесі навчально-виховної роботи; по-друге, домагається кращих результатів у своїй професійній діяльності; по-третє, уміє реалізувати власні професійні можливості. Нові умови існування освітнього середовища, відновлення змісту освіти, форм і методів навчання, зростаюча вимога до якості знань, ускладнення форм організації уроку – все це вимагає підвищення професійної компетентності й формування готовності майбутнього вчителя до виконання професійної діяльності.

Професійна практика пронизує весь період навчання. Вона дозволяє адаптувати студентів до реальних умов майбутньої професії, висвітлює особистісні і діяльнісні (педагогічні) якості майбутнього фахівця, дозволяє об'єктивно оцінити його професійну відповідність. В основі практики лежить принцип поетапного входження в професійну діяльність.

Спостереження за роботою студентів у реальній педагогічній діяльності, колективний аналіз рівня професійної компетентності випускника дозволяють по-новому глянути на підготовку студента, переосмислити методичний, змістовний і технологічний аспекти, підсилити професіоналізацію підготовки, змінивши спрямованість і зміст навчальної діяльності студентів, коли пріоритетними стають мети професійного розвитку й саморозвитку, а засобами – предметна підготовка й професійна практика.

Подальша робота за даним напрямком передбачає розробку індивідуальних завдань до навчальних курсів.

Література

1. Жадаева А.В. Специфика содержания общепедагогической подготовки учителя технологии и предпринимательства: автореф. дис. ... канд. пед. наук / А.В. Жадаева. – Волгоград, 2001. – 178 с.
2. Занина Л.В., Меньшикова Н.П. Основы педагогического мастерства / Серия „Учебники и учебные пособия” /Л.В.Занина, Н.П.Меньшикова – Ростов-на-Дону: Феникс, 2003. – 288 с.
3. Кузьмина Н.В. Профессионализм личности преподавателя и мастера производственного обучения [Текст] / Н.В.Кузьмина. – М. : Высшая школа, 1990. – 119 с.
4. Муравьев А.А. Профессиональная подготовка учителя технологии и предпринимательства [Текст]: дисс... канд. пед. наук / А.А. Муравьев. — Екатеринбург, 1998. – 231с.
5. Слостенин В.А. Педагогика: учебное пособие / В.А. Слостенин, И.Ф. Исаев, А.И. Мищенко, Е.Н. Шиянов. – М. : Школа-Пресс, 2000. – 512 с.

Анотація

У статті розглянуто засоби формування професійних якостей майбутніх учителів технологій в процесі їх підготовки.

Аннотация

В статье рассмотрены средства формирования профессиональных качеств будущих учителей технологий в процес се их подготовки.

Summary

In article means off ormation of professional qualitiesof future teachers oft echnologies in the course oft heir preparation are considered.

Ключові слова: професійна компетентність, групові форми роботи, практико-орієнтований підхід, навчально-пізнавальна діяльність.

Ключевые слова: профессиональная компетентность, групповые формы работы, практико-ориентированный подход, учебно-познавательная деятельность.

Key words: professiona lcompetence, group formsof the work, the praktiko-focused approach, educational and informative activity.

Подано до редакції 01.10.13.

УДК [378.011.3-051:7]:378.091.39

© 2013

Філатьєва Т.В.

ТВОРЧІ ЗАВДАННЯ ХУДОЖНЬО-ПЕДАГОГІЧНОЇ СПРЯМОВАНОСТІ В СИСТЕМІ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ МИСТЕЦЬКОГО ПРОФІЛЮ ДО РОБОТИ В ПОЗАШКІЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ

Постановка проблеми у загальному вигляді... Процес становлення особистості відбувається в певному культурно-історичному середовищі, яке залишає свій відбиток у свідомості людини шляхом передачі культурного досвіду. Виховання культурної людини є важливим моментом у процесі підготовки художньо-педагогічних кадрів.

Питання творчості, творчого підходу до організації діяльності на заняттях у вищому навчальному закладі особливо актуальні в першу чергу в педагогічних закладах освіти на мистецьких факультетах. Творчість є механізмом “будови” людиною самої себе (“самовдосконалення особистості у творчості”), перетворюється в джерело енергії суспільного прогресу (“культурно-історична творчість”, “культура – це творча діяльність”) [3, с. 9].

На заняттях з фахових дисциплін викладач повинен створити атмосферу творчості, одухотвореності, психологічного комфорту. Ефективним засобом створення такого середовища є система творчих завдань художньо-педагогічної спрямованості.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв’язання даної проблеми... До питання підготовки вчителя в педагогічному вищому навчальному закладі зверталось багато науковців, розглядаючи його в різних аспектах. Так, психолого-педагогічні засади професійної діяльності вчителя досліджували М. Блохін, А. Вербицький, О. Мороз, В. Сластьонін, О. Щербаков та ін. Особливості професійної адаптації молодого фахівця вивчали І. Бех, С. Гончаренко, В. Орлов, І. Попов, І. Полєнова, В. Сластьонін, Н. Тимченко, І. Якиманська та ін. Процес формування готовності випускників вищих навчальних закладів до професійної діяльності розглядали А. Войченко, О. Глузман, В. Колупаєв, В. Нікітенко, О. Пехота та ін. Специфіку педагогічного процесу в позашкільному навчально-виховному закладі досліджує Т. Суценко, Л.Бойчук, О.Макарова та ін.

Формулювання цілей статті... Мета статті – розкрити основні види творчих завдань та підходи до організації навчально-виховного процесу в художньо-педагогічних вищих навчальних закладах, визначивши їх роль у підготовці майбутніх педагогів-позашкільників у галузі мистецтва.

Виклад основного матеріалу дослідження... Значної уваги при підготовці фахівців у галузі мистецтва заслуговує метод творчих завдань, які сприяють розвитку в майбутніх педагогів-позашкільників творчого мислення, уяви, емоційної сфери, навичок самостійного застосування отриманих знань на практиці, виробленню навичок естетичної оцінки художніх творів, визначення ідіостилу певного митця окремого мистецького періоду.

Серед видів художньо-творчих завдань, що сприяють оволодінню майбутніми спеціалістами в галузі мистецтва знаннями, уміннями та навичками художньо-педагогічної діяльності у системі позашкільля, виділимо:

- сугестивні творчі завдання;
- естетотерапевтичні;
- проблемно-евристичні.

Сугестивні творчі завдання сприяють виробленню позитивних емоцій, стимулюють пізнавальний інтерес та мотивацію до навчання. Основною умовою застосування сугестивних завдань є забезпечення психологічного комфорту, вільної, ненапруженої атмосфери навчального заняття. Сугестивні завдання опосередковано, шляхом навіювання виробляють у майбутніх педагогів-позашкільників віру у власні сили та можливості, упевненість у своїх інтелектуальних здібностях, долають психологічні бар’єри в межах педагогічного спілкування. Науковці зазначають, що сугестотерапія складається з певних методів, серед яких:

- метод арт-терапії, який ґрунтується на застосуванні засобів мистецтва в різних видах навчально-пізнавальної діяльності;
- метод створення таких педагогічних ситуацій, у яких студент має пережити почуття успіху, впевненості;
- метод експресивних впливів, який забезпечується емоційністю, образністю, виразністю комунікативної взаємодії.

Отже, сугестивні творчі завдання спрямовані на розвиток у студентів мистецько-педагогічних спеціальностей власної думки, на винайдення розв’язок певних творчих завдань.

Роль *естетотерапевтичних завдань* у вищому навчальному закладі мистецького напрямку досить вагома. У межах гуманітарної освіти естетотерапія як наука є малодослідженою галуззю, що утворилася на стику таких наук, як педагогіка, психологія, мистецтво та медицина.

Використовуючи такі завдання на заняттях викладач вищого художньо-педагогічного навчального закладу здатен розвивати в майбутніх педагогів-позашкільників здібності до невербального спілкування, коригувати емоційно-психічний стан, сприяти релаксації, зміцнювати фізичний, психічний і духовний стани студентів. Науковці розрізняють такі види естетотерапії: театротерапія (драмотерапія); імаготерапія („проживання образу”); музикотерапія; арт-терапія; евритмія.

Отже, на заняттях з фахових дисциплін у вищому навчальному закладі доцільною буде інтеграція різних видів мистецької діяльності, що сприятиме фаховому зростанню майбутніх педагогів-позашкільників, виробленню вмінь організовувати інтегровані заняття в системі позашкільля.

Проблемно-евристичні творчі завдання заслуговують на увагу фахівців у галузі мистецтва й мають місце в системі підготовки кадрів до художньо-педагогічної діяльності в системі позашкільля. Витоки проблемно-евристичного навчання знаходимо ще в давньогрецькому ораторському мистецтві, у педагогічній діяльності Сократа.

Сутність педагогічної евристики полягає в „підштовхуванні” студентів до правильного розв’язання творчого завдання. Чим більше завдання містить у собі невизначеного, тим більшу евристичну цінність воно становить. Методисти розмежовують проблемні та евристичні завдання й убачають їх відмінність у тому, що проблемні завдання наштовхують студентів на досягнення заздалегідь відомих результатів, а евристичні націлені на створення особистісного художньо-творчого досвіду та досягнення наперед невідомого результату. Отже, евристичні завдання ширші за проблемні за своєю сутністю. Адже евристична діяльність на заняттях з фахових дисциплін у художньо-педагогічному вищому навчальному закладі спрямована на розвиток не лише творчих здібностей, а й пізнавальних, психологічних, організаційних, креативних тощо.

Як різновид проблемно-евристичних завдань можна розглядати педагогічний малюнок, широко застосовуваний на заняттях мистецтвом. Так, Ф. Кравчук, М. Пічкур, В. Щербина виділяють такі його різновиди – композиційну схему, зразок-алгоритм композиційного рішення твору мистецтва, що аналізується та інтерпретується, або практичної роботи, яка має виконуватися [6, с. 86]. Завдання проблемно-евристичного характеру спрямовані на розвиток образно-асоціативного мислення, уяви, фантазії, творчого потенціалу особистості студента – майбутнього педагога-позашкільника.

Художньо-педагогічний процес повинен базуватися на співтворчості педагога й студента, майбутніх учителів між собою. Співтворчість сприяє виробленню в студентів важливих соціальних навичок: відповідальності, уміння конструювати свою поведінку з урахуванням позицій інших людей, що є чинником розвитку гуманістичних мотивів спілкування, допомагає виробленню в майбутніх педагогів демократичного стилю керування. Співпереживання, що виникає в процесі співтворчості, сприяє емоційному розвитку студентів мистецьких спеціальностей, формує відчуття комфорту в процесі навчання, створює передумови для виникнення почуття задоволення від занять.

Культурологічний та особистісно орієнтований підходи в освіті сприяють культурній ідентифікації, яка становить єдність (входження) особистості з культурними ідеалами певної історичної епохи, що склалися в процесі розвитку культури окремої нації (держави).

Особистісно орієнтований підхід, на засадах якого формуються творчі завдання, ґрунтується на застосуванні психолого-педагогічних принципів, серед яких – емоційна регуляція, творче навчання, саморозвиток і самовдосконалення, професійна диференціація, інтеграція, які розкривають індивідуальну творчу манеру та ідіюстіль майбутнього педагога-позашкільника в галузі мистецтва.

Науковці виділяють чинники, що сприяють активізації особистісно орієнтованого навчання, серед них – творче навчання; емоційність мисленнєвої діяльності художника-педагога; усвідомлення саморозвитку та самовдосконалення суб’єкта навчання в процесі створення витвору мистецтва; диференціація студентів, що розкриває індивідуальність кожного митця; сполучення евристичних, креативних прийомів розумової діяльності; специфічні особливості психомоторної діяльності в процесі творчості [7, с. 28].

Умови підготовки майбутніх фахівців у галузі позашкільля повинні ґрунтуватися на принципах гуманізму, творчості та художнього діалогу. Важливим та цікавим серед цих принципів є принцип художнього діалогу. Поняття „діалог” трактується як певна система взаємозалежних вербальних і невербальних дій спілкувань між педагогом і студентами на основі співпраці, взаємодії, співтворчості.

Завдання на аналіз, інтерпретацію творів мистецтва є різновидом групи проблемно-евристичних завдань, яке безпосередньо пов’язане з діалогом.

Художній діалог впливає з педагогічного, який є основним засобом навчально-виховного процесу. Педагогічний діалог – це своєрідна поліфонія взаємодії, де специфічні дії педагога, який моделює навчально-виховний процес на основі партнерських стосунків (відкритість, довіра, повага, симпатія тощо), створюють умови для самовираження кожного студента [6, с. 93].

Педагогічний діалог повинен бути емоційно забарвленим і створювати позитивний психологічний клімат у певному студентському колективі. Суттєвим складником мистецької освіти є діалогічність. Діалогічність з питань мистецтва може проявлятися у двох формах: як міжособистісні діалоги (представлені спілкуванням з приводу мистецтва) та внутрішні (пов’язані з процесами осмислення мистецьких явищ). Названі форми об’єднуються в понятті „художнє спілкування”. У ході міжособистісного спілкування значне місце має емпатія як показник чуйності, емоційної стійкості людини, співпереживання, емоційної чутливості та ін.

В. Левін уважає діалог з мистецтвом мотивом художньо-творчої діяльності [5]. Організація спілкування з мистецтвом на заняттях вимагає від викладача певних зусиль, які можна окреслити як художньо-педагогічний вплив. Його забезпечення ґрунтується на застосуванні засобів художньої виразності, до яких віднесемо емоційність, образність, імпровізаційність, артистизм тощо. У разі створення таких педагогічних умов, у яких процес навчання студентів стає творчістю, виникає особистісне прагнення студента спілкуватися з мистецтвом. У такому випадку викладач повинен спрямовувати прагнення майбутнього фахівця на реалізацію художньо-педагогічних завдань. Цей процес повинен базуватися на співпраці викладача й студента.

Ефективним засобом залучення студентів до спілкування з мистецтвом є завдання на аналіз-інтерпретацію творів образотворчого мистецтва. Різницю між поняттями “аналіз” та “інтерпретація” намагався встановити Ю. Боров. На його думку, різниця між аналізом та інтерпретацією полягає в деякому прирощенні змісту шляхом творчого домислювання, що спирається на особистий естетичний досвід, але не є довільним, проходить за програмою, закладеною в самому творі. Аналіз він розглядає як раціональний, розумовий початок у збагаченні предмета мистецтва, беручи його як непроникну для прямого сприйняття, закриту матеріальною формою, замкнуту в ній цілісність, у яку можна проникнути лише шляхом аналітичних процедур. Ю. Боров розглядає також термін “розуміння”, який уважає “творчим результатом інтерпретації” [2, с. 424]. Отже, первинною є інтерпретація – “основа розуміння тексту, що охоплює всі семіотичні системи”. Проаналізувавши дані дослідження, можна окреслити певну схему творчого процесу розуміння мистецького твору: розуміння ← інтерпретація ← герменевтика, з якої бачимо, що поняття „герменевтика” більш загальне й включає “інтерпретацію” та “розуміння” [2, с. 425].

Таким чином, питання інтерпретації та аналізу тісно пов'язані з терміном „герменевтика”. Проблему герменевтичного аналізу розглядали такі науковці, як Ю. Боров, Г. Гадамер, П. Рікйор та ін. До герменевтики як тлумачення, роз'яснення зверталися провідні західноєвропейські теоретики ХХ століття – Г. Гадамер та П. Рікйор. Вони стверджували, що єдиним інструментом аналізу художнього твору є власна свідомість суб'єкта. Отже, герменевтика прагне до духовної інтерпретації тексту, внутрішній світ автора розкривається через інтерпретацію його творчості.

Уміння інтерпретувати твори мистецтва необхідно розвивати в осіб різних вікових категорій й у ВНЗ, і в загальноосвітніх школах та позашкільних закладах. Так, у вищому навчальному закладі художнього профілю на заняттях з курсів “Історія образотворчого мистецтва” та “Методика викладання образотворчого мистецтва” доцільно розвивати в студентів навички інтерпретації мистецьких сюжетів. Особливо актуальним є аналіз художнього твору, тому майбутні викладачі дисциплін художнього циклу повинні досконало оволодіти навичками естетичної оцінки, засвоїти методику інтерпретації творів мистецтва.

Художнє сприйняття є неповторним і об'єктивно передбачає інтерпретацію змісту будь-якого твору мистецтва, що сприймається кожною особистістю по-різному, навіть, якщо існує авторська конкретна думка. Пошук балансу між об'єктивним (аналіз) неминуче відбувається крізь призму суб'єктивного (моментальний досвід) і збагачується особистісним смыслом (інтерпретація) [6, с. 91].

Виховання інтерпретаційної культури та формування здібностей до художньо-педагогічного аналізу в майбутніх фахівців у галузі мистецтва формується також у межах курсу “Інтерпретація творів образотворчого мистецтва” під час навчання в магістратурі.

Основним засобом стимуляції інтерпретаційної діяльності студентів є діалог. Теорію “діалогу культур” обґрунтував філософ В.Біблер. Науковець схиляється до думки, що діалог культур „дає змогу особистості не тільки прилучитися до вітчизняних і загальнолюдських художніх цінностей, а й самовизначитися у світі культури, включитися в її творення й водночас удосконалювати себе як суб'єкт культури”. Тут діалог культур розуміється як тип відносин у мікро- і макросоціумі (між типами культур – історичними, етнічними тощо) [1, с. 35]. За твердженням О. Рудницької мистецтво є спілкуванням, діалогічним за своєю сутністю (природою) (квазіспілкуванням), а художні твори моделюють людські стосунки [2, с. 56].

Діалогічність мистецтва забезпечується його комунікативною функцією, яка проявляється в різних видах спілкування. Так, квазіспілкування відбувається при діалозі з митцем, діалозі культур, діалозі з художнім образом, внутрішньому діалозі, діалогах між студентами та студентами й викладачем з приводу мистецтва. Важливими психологічними компонентами діалогу є співчуття, на ґрунті якого формується спільна думка, досягається порозуміння, здійснюється передача мистецького досвіду, звичок.

Важливим моментом у підготовці педагогів-позашкільників є залучення їх до художньо-творчої діяльності. Ефективності цієї діяльності сприятимуть принципи художнього впливу, розроблені Л. Мазелем:

- принцип художнього відкриття (щось нове, оригінальний прийом, яскрава ідея, що втілюється в реальність і збагачує її);
- принцип множинного та концентрованого впливу (застосування кількох засобів, спрямованих на досягнення однієї мети);
- принцип сумісності функцій (здійснення сукупністю засобів кількох функцій);
- принцип слідування інерції сприйняття та її порушення (виправдання або неочікуване порушення надій того, хто сприймає) [Цит. за: 4, с. 71].

Означені принципи реалізуються в розробці та при впровадженні творчих завдань. Такими можуть слугувати незвичні форми викладу матеріалу; аналіз творів мистецтва, заснований на діалогізмі; диспути, світські бесіди; творчі індивідуальні чи групові міні-виставки; колективні творчі завдання, різні за змістом, тощо.

Викладач вищого навчального закладу повинен постійно розробляти творчі завдання, які визначають цінність художньої діяльності та спілкування. Спираючись на твердження Г.Двойніної, серед таких цінностей

виділимо: гуманістичне спілкування педагога та студента як суб'єкта освітнього простору; варіативність способів діяльності та спілкування учасників навчально-виховного процесу; освітнє середовище майбутнього педагога-позашкільника, засноване на співтворчості, спрямоване на організацію нової художньо-педагогічної реальності.

Створення умов для художньо-педагогічного спілкування між викладачем та студентом забезпечується такими чинниками педагогічного спілкування, як образність, емоційність, художність, інтонаційність, імпровізація тощо. Наповнення студентської свідомості мистецько-художніми враженнями, розробка та впровадження спільних мистецько-педагогічних проєктів, художньо-педагогічна діяльність створюють умови для творчості та художнього спілкування, що сприяє організації художньо-педагогічного простору. Застосування творчих завдань художньо-педагогічної спрямованості, побудованих на засадах діалогу культур, особистісно орієнтованого та культурологічного підходів, на заняттях з фахових дисциплін сприятиме розвитку художнього мислення студентів вищих художньо-педагогічних навчальних закладів.

Висновки... Отже, на заняттях з фахових дисциплін викладач вищого навчального закладу повинен демонструвати творчі, неординарні завдання, педагогічні технології, які майбутні вчителі зможуть застосувати у своїй професійній діяльності.

Перспективними залишаються проблеми формування готовності фахівців у галузі мистецтва до реалізації художньо-творчих завдань у позашкільних закладах освіти художньо-естетичного напрямку.

Література

1. Библер В.С. Культура. Диалог культур / Библер В. С. // Вопр. философии. – 1989. – № 6. – С. 31-43.
2. Боров Ю. Эстетика. – [4-е изд., доп.] / Юрий Боров. – М. : Просвещение, 1988. – 495 с.
3. Давыдкина В.В. Художественные знания, умения и навыки в профессиональной деятельности педагога искусства : автореф. дис. на соиск. ученой степ. канд. пед. наук : спец. 13.00.08 „Теория и методика профессионального образования” / В. В. Давыдкина. – М., 2004. – 20 с.
4. Двойнина Г.Б. Формирование готовности учителя музыки к организации пространства художественного воспитания учащихся : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.08 / Галина Борисовна Двойнина. – Волгоград, 2004. – 220 с.
5. Коджаспирова Г.М. Педагогический словарь : для студ. высш. и средних пед. учебных заведений / Г. Коджаспирова, А. Коджаспиров. – М. : Издательский центр „Академия”, 2005. – 176 с.
6. Методика навчання мистецтва у початковій школі : посіб. для вчителів / Масол Л. М., Гайдамака О. В., Белкіна Е. В. та ін. – Х. : Веста : Вид-во „Ранок”, 2006. – 256 с.
7. Никитин В.Ю. Профессионально-педагогическая подготовка балетмейстера в учебных заведениях культуры и искусств : автореф. дис. на соиск. ученой степ. д-ра пед. наук : спец. 13.00.08 „Теория и методика профессионального образования” / В. Ю. Никитин. – М., 2007. – 20 с.

Анотація

У статті розглядаються види творчих завдань, підходи, які необхідно застосовувати в процесі підготовки майбутніх фахівців у галузі мистецтва до художньо-педагогічної діяльності в системі позашкільної освіти. Розкривається роль таких завдань у вихованні творчої особистості педагога-позашкільника, вказується на ефективність засвоєння навчальної інформації на основі співпраці, співтворчості, особисто орієнтованого підходу тощо.

Анотация

В статье рассматриваются виды творческих заданий, подходы, которые необходимо применять в процессе подготовки будущих специалистов в области искусства к художественно-педагогической деятельности в системе внеклассного образования. Раскрывается роль таких заданий в воспитании творческой личности педагога-внешкольника, указывается на эффективность усвоения учебной информации на основе сотрудничества, сотворчества, личностно-ориентированного подхода и т. п.

Summary

In this article the author examines the kinds of creative tasks, approaches to be applied in the preparation of future professionals in the field of Art to Art and educational work in the system of extracurricular activities. T. Filatyeva reveals the role of such tasks in the education of the extracurricular teacher's creative personality, indicates the effectiveness of learning information based on cooperation, co-creation, personally oriented approach and so on.

Ключові слова: творчість, творча особистість педагога-позашкільника, творчі завдання, мистецька освіта, позашкільні заклади освіти.

Ключевые слова: творчество, творческая личность педагога-внешкольника, творческие задания, художественное образование, внешкольные учебные заведения.

Key words: creation, creative personality of teacher out-of-school establishments, creative tasks, artistic education, out-of-school establishments of education.

Подано до редакції 04.10.13.